

J. POOL

Vier van de acht. Een idee'66 voor een betere arbeidsverdeling

Andere verdeling arbeidstijd een noodzaak

Het is noodzakelijk op korte termijn tot een totaal andere verdeling voor de arbeidstijd te komen. Het aantal geregistreerde werklozen bedraagt thans meer dan 300 000. Daarnaast is er een 'stille reserve' van een groot aantal vrouwen die zich met hun geringe kans op een aantrekkelijke baan niet eens in laten schrijven. Gezien de maatschappelijke ontwikkeling is het te verwachten dat dit aantal nog zal toenemen. Dan zijn er nog zo'n 700 000 arbeidsongeschikten, onder wie zich een niet gering aantal bevindt dat nog wel geheel of gedeeltelijk zou kunnen werken, maar voor wie op de huidige arbeidsmarkt geen plaats meer is.

Het is te verwachten dat het aantal arbeidsplaatsen in de komende 10 à 20 jaar nog in aanzienlijkere mate af zal nemen. Niet of niet alleen door de huidige slechte economische situatie. Bekijkt men deze problematiek internationaal, dan is het duidelijk dat de arbeidssituatie in de derde wereld nog heel wat slechter is dan bij ons. Geleidelijk zal een deel van onze arbeidsmogelijkheden naar deze landen worden overgebracht. Bovendien zullen in onze westerse wereld door de snel toenemende automatisering de arbeidsmogelijkheden verminderen.

Het beleid, zowel van overheid als van de vakbeweging, lijkt hier onvoldoende oog voor te hebben. De in de zestiger jaren opkomende ideeën van een

arbeidsloos inkomen met een vermindering van ons calvinistische arbeidsethos blijken het onvoldoende te doen. Zowel 'links' als 'rechts' zien niet-betaalde arbeid als een voor de mens *noodzakelijk* kwaad. Enerzijds wordt krampachtig vastgehouden aan de noodzaak tot het creëren van nieuwe, soms overbodige arbeidsplaatsen. Denk daarbij ook aan de angst voor een verlaging van de personeelsbehoeften door automatisering in bepaalde bedrijven. Anderzijds predikt Wiegel verlaagde sociale uitkeringen om mensen te dwingen tot werk dat er niet is.

Betere benutting investeringen

Juist vanuit een onconventionele, ondogmatische en ideeënrijke partij als D '66 kunnen, ja *moeten* zelfs, goede alternatieven worden aangedragen. Daarbij dient dan ook nog ingespeeld te worden op een andere maatschappelijke ontwikkeling. Investeringen worden steeds kostbaarder. De hoge rentevoet en de hoge kosten van de bouw zijn sprekende voorbeelden. De automatisering vraagt kostbare apparatuur die bovendien snel veroudert. Het zal steeds minder verantwoord zijn deze investeringen een deel van de week ongebruikt te laten.

Bij mijn werk in een ziekenhuis valt het mij op dat gedurende het weekend, soms verlengd met een vrijdagmiddag als uitloop van de werkweek en een maandagochtend om weer op gang te komen, een

uitermate onrendabel gebruik van de aanwezige faciliteiten wordt gemaakt. Patiënten worden aan het eind van de week ontslagen en worden maandag opgenomen. Bedden staan dan leeg. Moeten zij onverhoopt gedurende het weekend blijven, dan kan slechts het noodzakelijke gedaan worden. Kostbare apparatuur staat in deze tijd volledig ongebruikt. Een dergelijke weekend-dip in de efficiency kost de gezondheidszorg schatten, zelfs dus in een pseudo-continu bedrijf als een ziekenhuis.

Geleidelijke verkorting van de werkweek en langere vakanties, zoals thans door velen wordt voorgesteld, vormen daarvoor geen oplossing, integendeel, de tijd dat van gebouwen, machines etc. gebruik wordt gemaakt, neemt dan nog af. Een betere oplossing lijkt te liggen in een radicale verkorting van de arbeidsdag tot 5 uur. In een twee-ploegdienst van tweemaal 5 uur wordt dan 50 in plaats van 40 uur per week van de kostbare voorzieningen gebruik gemaakt. Het biedt ook de mogelijkheid aan ouders met kinderen beiden te blijven of te gaan werken. Het onrendabele weekend is hiermee echter niet van de baan. Bovendien gaat de reistijd van en naar het werk een onevenredig groot deel van de arbeidstijd vragen. Soms zijn 5 uur onvoldoende om bepaalde omvangrijke dagtaken uit te voeren. De wisseling op het midden van de dag veroorzaakt onrust, 'iedereen komt en gaat'.

Een radicaal alternatief

Vandaar mijn veel radicalere oplossing, afwisselend vier dagen werken en vier dagen vrij. Dit maakt een veel efficiënter gebruik van de voorzieningen mogelijk. Een voorbeeld hiervan is weer het ziekenhuis.

Bedden hoeven niet meer gedurende het weekend leeg te staan, apparatuur kan dagelijks benut worden. Weekend-diensten voor huishoudelijk personeel, verpleegkundigen en artsen zijn niet meer nodig omdat er geen weekends meer zijn. Voor 'zon-

dagsuren' hoeft ook niet meer extra betaald te worden. Patiënten behoeven niet overbodig lang op verschillende onderzoeken te wachten. De polikliniek is altijd open, zodat patiënten sneller terecht kunnen. Ook in andere sectoren van de gezondheidszorg is de patiënt beter uit. Hij kan iedere dag bij een van zijn twee huisartsen terecht. Geen weekends met moeilijk bereikbare artsen meer. Ook de apotheek is altijd open!

Voor andere sectoren van het bedrijfsleven gelden overeenkomstige voordelen. Denk maar aan de dienstverlenende sector. Winkels zijn iedere dag open. Er is een veel gelijkmatiger spreiding van de drukte, met name niet de extreem drukke zaterdag die extra personeel vraagt. Dat personeel kan nu ook op *zijn/haar* vrije dagen gaan winkelen. Door die spreiding zijn ook minder winkels en daardoor minder investeringen nodig. De recreatiesector profiteert eveneens van de arbeidstijdverdeling. Ook hier geen piekuren of dagen meer, maar een gelijkmatige spreiding zowel voor het restaurant- en hotelbedrijf, als voor de zgn. pretparken. Attracties kunnen rendabeler worden gebruikt. Ook in natuurgebieden geen massale drukte meer tijdens het weekend.

Het lijkt mij dat voor vele andere sectoren van het maatschappelijk leven overeenkomstige voordelen zijn te ontdekken. Voor het individu zijn er extra vakantiemogelijkheden. Met vier dagen vrij kan men twaalf dagen achtereen weg. Dit biedt ongekende mogelijkheden voor vakantiespreiding, wintersportvakanties etc. Voor gezinnen met kinderen die nog zorg thuis behoeven, is een veel betere taakverdeling tussen de ouders mogelijk. Beiden kunnen nu afwisselend werken, altijd kan een van beide thuis zijn. Desnoods werkt een van beide ouders een dag korter om ook een gezamenlijke vrije dag te hebben.

Natuurlijk zijn er aan de voorgestelde arbeidstijdverdeling ook nadelen verbonden. Overdracht van

werkzaamheden kan problemen opleveren. In de wat grotere bedrijven kan dit echter gemakkelijk worden opgevangen door collegae overlappend te laten werken. Dus A begint op dag 1, B op dag 3, C op dag 5 en D op dag 7, waardoor altijd twee personen gelijktijdig maar overlappend aanwezig zijn. In kleinere bedrijven zullen andere oplossingen moeten worden gezocht.

Het grootste probleem zal waarschijnlijk van het christelijk deel van onze bevolking komen. Hierbij zal de tegenstand meer van principiële dan van praktische aard zijn.

De voorgestelde vrij radicale verandering van de arbeidsverdeling moet vanzelfsprekend gepaard gaan met een andere inkomensverdeling. De arbeidsproductiviteit per individu, in werkuren uitgedrukt, neemt af van 40 uur per conventionele

week tot 28 uur, dus met 30%. Men zal dan met minder inkomen genoegen moeten nemen waar tegenover meer vrije tijd bestaat. Wel zullen vele werklozen weer aan de slag kunnen. De produktiviteit kan door een hoger rendement stijgen, waardoor het totale bedrag beschikbaar voor inkomsten uit arbeid kan toenemen. Waarschijnlijk is een combinatie met een basisinkomen, zoals door de Voedingsbond FNV is bepleit, zeer goed mogelijk.

Wellicht is een geleidelijke invoering mogelijk, met name in bedrijfstakken waarin om arbeidstijdverkorting wordt gevraagd of in sectoren waarin veel werkloosheid is zoals in de bouw. Een en ander zal natuurlijk nog goed moeten worden doorgerekend, maar haast is geboden!

mei 1981